

دانش و پژوهش در علوم تربیتی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

شماره سوم - پاییز ۱۳۸۳

صص ۱۴۲ - ۱۲۱

وضعیت زندگی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان

طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰*

مرضیه قبادی پور^۱ - سید محمدرضا اسداللهی^۲

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی وضعیت زندگی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ پرداخته است. در این سالها مجلس شورای اسلامی سه دوره قوانین مربوط به بازنشستگان در موضوعات مختلف به خصوص میزان و نوع پرداخت حقوق به آنها را تصویب کرده است. در این پژوهش به بررسی تأثیر این قوانین بر وضعیت اقتصادی فرهنگیان بازنشسته، وضعیت روان‌شناختی، جسمی، پایگاه اجتماعی آنها، چگونگی ایفای نقش آنها در خانواده، میزان امیدواری آنها نسبت به آینده و رضایتشان از زندگی، استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت آنها پرداخته است. وضعیتهای فوق بر حسب عوامل جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، میزان تحصیلات، مقطع تحصیلی و سمت فرد در زمان بازنشستگی و اشتغال فرد پس از بازنشستگی) نیز تعیین شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین وضعیت ایفای

*- این مقاله نتیجه طرح پژوهشی می‌باشد که به وسیله آموزش و پرورش استان حمایت گردیده است.

۱- کارشناس ارشد مدیریت آموزشی.

۲- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی - ناظر طرح پژوهشی.

نقش بازنشستگان در خانواده تفاوت معنادار مشاهده گردید. بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ بیشتر به وظایف خود در خانواده پرداخته و تأثیر مثبتی داشته‌اند. بین بقیه شاخص‌های پژوهش طی سالهای مختلف تفاوت معناداری مشاهده نشد.

کلید واژه‌ها: بازنشستگی، پیری، وضعیت اقتصادی، وضعیت اجتماعی، وضعیت جسمی، ایفای نقش در خانواده، میزان امیدواری، رضایت از زندگی، آموزش و پرورش.

مقدمه

در دهه‌های اخیر به دلیل پیشرفتهای علمی و به خصوص پیشرفت علوم پزشکی، امکان مراقبت و معالجه کهنسالان افزایش یافته، میانگین سن افراد بالا رفته و از میزان مرگ و میر کاسته شده است و موجب پیدایش گروه کثیری از افراد کهنسال به خصوص قشر بازنشسته گردیده است. بدین ترتیب دولتها و سازمانها موظف هستند شرایطی را فراهم کنند تا زمانی که افراد زنده هستند از امکانات رفاهی سازمان استفاده کنند و با وضع قوانین و مقررات بیمه و بازنشستگی زندگی و معاش دوران پیری و از کارافتادگی مستخدمین را تا حد امکان تأمین نمایند. بازنشستگی حالتی است که کارمند رسمی دولت با داشتن شرط سنی و سنوات خدمت معین طبق قانون و به موجب حکم مقام صلاحیتدار، احراز می‌کند و ضمن خاتمه یافتن حالت اشتغال وی، مادام‌العمر مستحق دریافت حقوق بازنشستگی می‌گردد (اردبیلی، ۱۳۷۹، ص ۳۹). افزایش تعداد بازنشستگان سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان لزوم توجه به وضعیت این گروه اجتماعی را هم از نظر شناخت وضعیت زندگی آنان و هم از نظر برنامه‌ریزی و تدارک امکانات برای رفع مشکلات و بهبود وضعیت زندگی آنان افزون‌تر کرده است.

مفهوم وضعیت زندگی به برداشت و درک فرد از موقعیت خود در زندگی در چارچوب اهداف و نظام ارزشی پذیرفته شده وی بستگی دارد (ایوانز و کوپ، ۱۹۸۹)، به بیان دیگر کیفیت زندگی هر فرد به درک منحصر به فرد وی از زندگی و اینکه با وجود ارتباطی که وی با خانواده، دوستان و جامعه دارد، تا چه حد ارضاکننده است بستگی دارد. افزون بر آن وی از جنبه‌های روانی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی و جنسی‌اش رضایت دارد (سیلا، ۱۹۹۴).

ساروخانی (۱۳۷۰) وضعیت زندگی را به مجموع عوامل اقتصادی و اجتماعی اطلاق می‌کند که مشخص‌کننده ویژگیهای حیات گروهی خاص از انسانها با توجه به وضع جغرافیایی، اقلیمی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است که در آن زندگی می‌کنند. شرایط زندگی شیوه‌های اخذ‌دارایی و میزان آن (سطح زندگی) و چگونگی گذران زندگی (نوع زندگی) را نیز در بر می‌گیرند (ص ۲۰۵).

وضعیت زندگی ابعاد گوناگونی را شامل می‌شود از جمله:

بعد روان‌شناختی (سلامت روانی): میرکمالی (۱۳۷۷) بیان می‌کند که سازمان بهداشت جهانی در تعریف بهداشت روانی یا سلامت فکر گفته است، سلامت فکر عبارت است از قابلیت ارتباط موزون و هماهنگ با دیگران، تغییر و اصلاح محیط فردی و اجتماعی و حل تضادها و تمایلات شخصی به‌طور منطقی، عادلانه و مناسب. در این تعریف اساس بهداشت روانی، سازگاری با دیگران و محیط زندگی است که فرد می‌کوشد راه درست یا مناسب زندگی کردن با دیگران را در یک محیط معین کشف کند و به‌کار گیرد. به عبارت دیگر اینکه چگونه با نیازهای متفاوت خود کنار بیاید و با تدبیر منطقی خود را با محیطی که الزاماً همه عوامل آن به نفع او نیست تطبیق دهد، بسیار مهم است. این کار ممکن است از طریق تغییر در خود و در صورت امکان در محیط فیزیکی یا جامعه انجام بگیرد (میرکمالی، ۱۳۷۷، ص ۷).

بعد جسمانی: در سن بازنشستگی به دلیل کهنوت، معمولاً بیماریهای مختلف پدیدار و آسیب‌پذیری افراد بیشتر و در نتیجه نیاز به مراقبتهای بهداشتی و درمانی بیشتر مطرح می‌شود.

بعد اقتصادی (تأمین نیازهای معیشتی): براساس برآوردی از میزان درآمد ماهیانه، نوع منزل مسکونی و سرانه افراد خانواده تعیین می‌شود (امیدی، ۱۳۷۹، ص ۶). از نظر اقتصادی بازنشستگی بدین‌گونه تعریف می‌شود: وقتی که شخص از کار کردن باز می‌ایستد و از حقوق یا مزایای بازنشستگی استفاده می‌کند (اردبیلی، ۱۳۷۹).

پایگاه اجتماعی: بسیاری از مردم واژه پایگاه را برای توصیف وجهه فرد و یا عدم وجود آن به کار می‌برند. البته جامعه‌شناسان هم این کلمه را در رجوع به هر موقعیت در جامعه از جمله موقعیتهای رسمی یا غیررسمی، سازمانی یا غیرسازمانی، جنس، سن، دانشجو، ورزشکار و مانند اینها که همه گونه‌ای از پایگاه هستند، به کار می‌برند.

پایگاه طبقاتی جهت بیان عوامل دیگری نظیر آموزش، سطح درآمد، شیوه زندگی، شغل و الگوهای مصرف نیز کاربرد دارد (محسنی، ۱۳۷۱، ص ۲۴۰).

لوی^۱ (۱۹۸۵) معتقد است بازنشستگی تغییر نقش و حالت عمده‌ای است که در زندگی فرد سالمند رخ می‌دهد، خواه این رخداد ارادی و خواست فرد باشد و خواه از قوانین و مقررات اجباری بازنشستگی منتج شده باشد (اردبیلی، ۱۳۷۹، ص ۴۹). ایفای نقش در خانواده: نقش در روان‌شناسی اجتماعی یعنی شخصیت اجتماعی فرد، یعنی منشی کم و بیش قابل پیش‌بینی که فرد برای احراز شرایط عضویت در جامعه اتخاذ می‌کند (برونو،^۲ ۱۳۷۰، ص ۲۴۷).

فرد بازنشسته بعد از بازنشستگی باید نقش خود را در خانواده مثل قبل ایفا کند، کار تعلیم و تربیت اعضای خانواده خود را همچنان انجام دهد، برای افرادش کار تهیه کند، وسایل گذراندن اوقات فراغت آنها را تدارک ببیند، تسهیلات رفاهی فراهم کند، امکانات اقتصادی ایجاد کند (محسنی، ۱۳۷۱).

رضایت از زندگی: رضایت خاطر به حالتی گفته می‌شود که تمایلات محرک فرد به هدف خود رسیده‌اند. احساسی که شخص هنگام رسیدن به آرزوهایش پیدا می‌کند (شعاری‌نژاد، ۱۳۶۴، ص ۳۸۷).

فرد بازنشسته بعد از سپری کردن عمری طولانی و پرفراز و نشیب در پی رضایت است. رضایت از عمری که پشت سر گذاشته، رضایت از کار و رضایت از زندگی.

این پژوهش در نظر دارد ابعاد و وجوه مختلف وضعیت زندگی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان را طی یک دهه (۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰) مورد بررسی قرار دهد.

درباره مسائل بازنشستگی شکرکن و عطاری (۱۳۷۰) به بررسی ارتباط بین اشتغال به کار بعد از بازنشستگی، خشنودی از زندگی و افسردگی در معلمان آموزش و پرورش (سال ۱۳۷۰ - ۱۳۶۹) استان خوزستان پرداختند و نتیجه گرفتند که میزان افسردگی معلمان بازنشسته شاغل در حد بسیار کم بوده در حالی که میزان افسردگی معلمان بازنشسته غیرشاغل از حد خفیف تا حد وخیم بوده است.

یوسفی (۱۳۷۳) به بررسی وضعیت بازنشستگان فرهنگی در ابعاد اقتصادی - اجتماعی در استان کردستان (سال ۱۳۷۳ - ۱۳۷۲) پرداخته است. بخشی از نتایج آن عبارت‌اند از:

- بازنشستگانی که عوارض ناشی از بازنشستگی را فشار مالی اعلام کرده‌اند، رضایت کمتری از خدمات و تسهیلات آموزش و پرورش داشته‌اند و فشار مالی را موجب اختلاف‌های خانوادگی دانسته‌اند.

- تعداد زیادی از بازنشستگان معتقد بودند که جامعه نسبت به آنان بی‌اعتنا می‌باشد.
- بیشتر بازنشستگان اعلام نمودند که نبود مکان‌هایی برای گذراندن اوقات فراغت موجب رنجش آنان می‌گردد.

رضاجویی (۱۳۷۷) به بررسی آثار بازنشستگی بر ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و روانی بازنشستگان استان لرستان طی سال‌های ۱۳۷۵ - ۱۳۷۱ پرداخت و دریافت که زنان بازنشسته نسبت به مردان راحت‌تر پدیده بازنشستگی را می‌پذیرند و کمتر احساس کاهش منزلت اجتماعی می‌نمایند. افراد بازنشسته‌ای که پس از بازنشستگی مشغول فعالیت هستند، نسبت به کسانی که بیکارند میزان عزت نفسشان برای ادامه زندگی بیشتر است.
بین سن بازنشستگی و سال‌خوردگی ارتباط معناداری وجود دارد. به این معنا که افرادی که زیر ۵۵ سالگی بازنشسته شده‌اند کمتر از افرادی که بالای ۵۵ سالگی بازنشسته شده‌اند از بازنشستگی راضی هستند.

علویون (۱۳۷۷) به بررسی مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی پیشکوتان آموزش و پرورش استان زنجان پرداخت. در این بررسی ۹۵٪ از پاسخگویان مهمترین مشکل خود را مسائل اقتصادی، سپس ازدواج، اشتغال و شهریه فرزندان خود ذکر کرده‌اند، از لحاظ موقعیت اجتماعی ۶۴٪ اظهار رضایت کرده، از لحاظ روابط با همکاران جدید میزان رضایت بیشتری داشتند.

کریمی (۱۳۷۸) به مطالعه وضعیت اقتصادی، اجتماعی و روانی بازنشستگان آموزش و پرورش و مقایسه آن با سازمان‌های کشاورزی و مرکز بهداشت در استان مرکزی پرداخت و نتیجه گرفت که:

- بازنشستگان از امکانات و تسهیلات رفاهی و خدماتی نسبتاً کمی برخوردارند و مسأله اساسی آنها مشکلات مادی است.

به نظر ۷۸٪ از بازنشستگان میزان قدردانی، ارزش، اعتبار، احترام به آرا و عقاید و استفاده از نظرات آنها در تصمیم‌گیریهای جدید از طرف سازمان متبوع بسیار ناچیز است سالاری (۱۳۷۹) مسائل و مشکلات فرهنگیان بازنشسته استان یزد، سال تحصیلی ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸ را بررسی کرد و به این نتایج دست یافت که گروههای مورد بررسی از نظر جسمانی نسبتاً سالم بوده و ابتلای آنها به بیماری جسمی را می‌توان نادیده انگاشت. در مورد اختلالات روانی بازنشستگان اندک اختلال روانی در ارتباط با ضعف اعصاب و اضطراب به چشم می‌خورد. فراواترین مشکل اقتصادی فرهنگیان بازنشسته، مشکل تأمین هزینه ازدواج فرزندان (۸۰٪)، مشکل تأمین هزینه برای زیارت بیت‌الله الحرام (۷۰٪)، مشکل تأمین هزینه زندگی (۶۵٪)، مشکل تأمین هزینه تحصیلی فرزندان و هزینه‌های تفریحی - سیاحتی (هر کدام ۶۰٪) بوده است.

با توجه به قوانین مصوبه مجلس طی دهه اخیر و تحقیقات گذشته و نیز گزارش کانون بازنشستگی مبنی بر وضعیت زندگی نامناسب و تبعیض بین بازنشستگان آموزش و پرورش در سالهای اخیر (سازمان بازنشستگی کشور، ۱۳۸۰) این پژوهش به بررسی وضعیت زندگی کارکنان بازنشسته آموزش و پرورش استان اصفهان طی سالهای ۱۳۷۰-۱۳۸۰ پرداخته است.

شناخت وضعیت زندگی بازنشستگان از جمله عواملی است که در ایجاد انگیزه و تعهد شغلی مؤثر است و باعث از بین رفتن علاقه، امید و تعهد شغلی می‌گردد. بازنشستگی از دیدگاه مدیریت، در نظام نگهداری منابع انسانی جای داشته و ابعاد متعددی را شامل می‌شود که در مجموع می‌توان آنها را به دو دسته تقسیم نمود:

الف - مواردی که تقویت‌کننده روحیه و علاقه‌مندی کارکنان به کار و محیط کار می‌باشند مانند تأمین زندگی در زمان حال، دوران پیری و از کارافتادگی.

ب - مواردی که بیشتر در رابطه با حفظ و تقویت جسم کارکنان است. از آنجا که اقدامات حفظ و نگهداری نیروی انسانی مکمل سایر فرایندهای نظام مدیریت منابع انسانی است، انتظار می‌رود که این نظام تمام خدمات و اقدامات سازمانها را در جهت رفاه کارکنان هماهنگ کند، تا رضایت آنان در رابطه با اهداف جامعه تأمین شود (میرسپاسی، ۱۳۷۹). خلاصه می‌توان گفت شناخت علمی ابعاد مختلف زندگی کارکنان بازنشسته و بررسی مشکلات این دوره از نکات مهم علمی پژوهش کنونی می‌باشد. نقش حساس و

خطیر فرهنگیان در شکوفایی و رشد و توسعه کشور بر همگان روشن است. حال چنانچه به عللی این قشر چه در زمان اشتغال و چه در دوران بازنشستگی مورد بی توجهی قرار گیرند، موجب نارضایتی از شغل و زندگی حال و آینده شان شده نه تنها روند پیشرفت را کند می سازد، بلکه اختلالاتی در اجرای وظایفشان پدیدار خواهد گشت و جامعه به رکود کشیده می شود.

هدف کلی پژوهش

بررسی وضعیت زندگی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان طی سالهای ۱۳۸۰-۱۳۷۰.

سؤالات پژوهش

- ۱- چه تفاوت‌هایی بین وضعیت اقتصادی (تأمین نیازهای معیشتی) بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان با توجه به قوانین مصوبه مجلس وجود دارد؟
- ۲- چه تفاوت‌هایی بین وضعیت روان‌شناختی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان وجود دارد؟
- ۳- وضعیت ایفای نقش بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان در خانواده چگونه است؟
- ۴- وضعیت پایگاه اجتماعی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان چگونه است؟
- ۵- وضعیت جسمی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان چگونه است؟
- ۶- چه تفاوت‌هایی بین میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان وجود دارد؟
- ۷- چه تفاوت‌هایی بین میزان امیدواری بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان نسبت به آینده وجود دارد؟
- ۸- چه تفاوت‌هایی بین میزان رضایت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان از زندگی وجود دارد؟
- ۹- وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان بر حسب جنسیت در مورد این ابعاد چگونه است؟
- ۱۰- وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان بر حسب سنین مختلف در مورد این ابعاد چگونه است؟

- ۱۱- وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان برحسب میزان تحصیلات فرد در زمان بازنشستگی در مورد این ابعاد چگونه است؟
- ۱۲- وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان برحسب سمت فرد در زمان بازنشستگی در مورد این ابعاد چگونه است؟
- ۱۳- وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان برحسب دوره تحصیلی یا وضعیت اشتغال فرد در زمان بازنشستگی در مورد این ابعاد چگونه است؟
- ۱۴- وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان برحسب وضعیت اشتغال پس از بازنشستگی در مورد این ابعاد چگونه است؟

متغیرهای پژوهش

وضعیت اقتصادی، جسمی، روان‌شناختی فرد بازنشسته، پایگاه اجتماعی، میزان ایفای نقش وی در خانواده، میزان رضایت او از زندگی، میزان امیدواری او نسبت به آینده و میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت فرد بازنشسته.

روش

جامعه آماری این پژوهش کلیه بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ است (۱۰۰۰۰ نفر) بوده است. نمونه آماری ۲۰۰ نفر و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم که ابتدا مناطق استان اصفهان به سه حوزه برخوردار، نیمه‌برخوردار و محروم تقسیم شده و از بین هر کدام چهار منطقه آموزشی به‌طور تصادفی انتخاب شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

ابزار جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه ساختار یافته و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار توصیفی (فراوانی، درصد، انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمونهای کولموگروف اسمیرنوف، یو-من وبتنی و کروسکال والیس) بوده است.

در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی و از نوع پیمایشی استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

جدول ۱- مقایسه میانگین رتبه نگرش بازنشستگان در مورد فرضیه‌های پژوهش برحسب سال بازنشستگی (آزمون کروسکال والیس)

شماره فرضیه	شاخص‌ها	میانگین رتبه سالهای			خی‌دو	Sig
		۱۳۷۰-۱۳۷۳	۱۳۷۴-۱۳۷۸	۱۳۷۹-۱۳۸۰		
۱	وضعیت اقتصادی	۱۰۲/۷۳	۹۹/۱۴	۹۹/۸۸	۰/۱۴۴	۰/۹۳۱
۲	وضعیت روان‌شناختی	۹۸/۱۳	۹۹/۱۰	۱۰۴/۴۱	۰/۴۴۷	۰/۸۰
۳	وضعیت پایگاه اجتماعی	۹۲/۷۵	۱۰۲/۰۶	۱۰۶/۲۰	۱/۸۳۳	۰/۴۰
۴	ایفای نقش در خانواده	۸۸/۶۵	۹۶/۶۳	۱۱۶/۴۶	۷/۹۲۵	۰/۰۱۹
۵	وضعیت جسمی	۱۰۶/۱۷	۹۲/۷۸	۱۰۳/۹۳	۲/۱۴۵	۰/۳۴۲
۶	میزان امیدواری نسبت به آینده	۹۶/۳۲	۱۰۱/۵۳	۱۰۳/۳۶	۰/۵۰۸	۰/۷۷۶
۷	میزان رضایت از زندگی	۹۹/۸۶	۹۱/۰۸	۱۱۲/۰۱	۴/۵۷۲	۰/۱۰۲
۸	استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت	۱۰۲/۲۳	۱۰۸/۶۶	۸۹/۳۸	۳/۹۰۸	۰/۱۴۲

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که بجز فرضیه ۴، Z مشاهده شده در مورد فرضیه‌های دیگر از Z بحرانی جدول با احتمال ۰.۵٪ خطا کوچکتر است، در نتیجه تفاوت معناداری بین میانگین رتبه‌های سالهای مختلف بازنشستگی از نظر بازنشستگان وجود ندارد و شاخص‌های مورد پژوهش را یکسان ارزیابی کردند، ولی در مورد ایفای نقش خود در خانواده تفاوت معنادار مشاهده گردید و بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ میزان ایفای نقش خود را در خانواده در حد بالاتری دانسته‌اند.

در مورد سؤال اول، چه تفاوت‌هایی بین وضعیت اقتصادی (تأمین نیازهای معیشتی) بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان با توجه به قوانین مصوبه مجلس

وجود دارد؟ طبق جدول ۱ بین وضعیت اقتصادی بازنشستگان در سالهای (۱۳۷۰ تا ۱۳۷۳)، (۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸) و (۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰) تفاوت معناداری مشاهده نشد.

در مورد سؤال دوم، چه تفاوت‌هایی بین وضعیت روان‌شناختی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان وجود دارد؟ طبق جدول شماره ۱ بین وضعیت روان‌شناختی بازنشستگان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ تفاوت معناداری مشاهده نگردید.

در مورد سؤال سوم، چه تفاوت‌های بین وضعیت پایگاه اجتماعی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان وجود دارد؟ طبق جدول ۱ بین پایگاه اجتماعی بازنشستگان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ تفاوت معناداری وجود ندارد و وضعیت نسبتاً یکسانی داشته‌اند.

در مورد سؤال چهارم، چه تفاوت‌هایی بین وضعیت ایفای نقش بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان در خانواده وجود دارد؟ بین وضعیت ایفای نقش بازنشستگان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ تفاوت معناداری مشاهده شد.

در مورد سؤال پنجم، چه تفاوت‌هایی بین وضعیت جسمی بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان وجود دارد؟ طبق جدول ۱ بین وضعیت جسمی بازنشستگان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ تفاوت معنادار مشاهده نگردید و وضعیت یکسانی داشتند.

در مورد سؤال ششم، چه تفاوت‌های بین میزان امیدواری بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان نسبت به آینده وجود دارد؟ طبق جدول ۱ بین میزان امیدواری بازنشستگان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ نسبت به آینده تفاوت معناداری مشاهده نشد.

در مورد سؤال هفتم، چه تفاوت‌هایی بین میزان رضایت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان از زندگی وجود دارد؟ طبق جدول ۱ بین میزان رضایت بازنشستگان از زندگی در سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ تفاوت معناداری مشاهده نشد.

در مورد سؤال هشتم، چه تفاوت‌هایی بین میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان وجود دارد؟ طبق جدول ۱ بین میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت بازنشستگان آموزش و پرورش طی این سالها تفاوت معناداری مشاهده نگردید.

جدول ۲- مقایسه میانگین رتبه بازنشستگان طی سالهای ۷۰ تا ۸۰
بر حسب جنسیت (آزمون یومن ویتنی)

شماره فرضیه	شاخص‌ها	میانگین رتبه		Z	Sig
		زن	مرد		
۱	وضعیت اقتصادی	۹۱/۹۲	۱۰۹/۶۱	-۲/۱۸	۰/۰۲۹
۲	وضعیت روان‌شناختی	۸۹/۴۳	۱۱۲/۲۶	-۲/۸۰۹	۰/۰۰۵
۳	وضعیت پایگاه اجتماعی	۱۱۱/۰۵	۸۹/۳۰	-۲/۶۹۰	۰/۰۰۷
۴	ایفای نقش در خانواده	۱۰۶/۷۲	۹۳/۸۹	-۱/۵۸۰	۰/۱۱۴
۵	وضعیت جسمی	۸۶/۰۵	۱۱۵/۸۴	-۳/۶۴۶	۰/۰۰۰
۶	میزان امیدواری نسبت به آینده	۹۳/۸۰	۱۰۷/۶۲	-۱/۶۹۸	۰/۰۹۰
۷	رضایت از زندگی	۹۴/۳۳	۱۰۷/۰۵	-۱/۵۶۶	۰/۱۱۷
۸	میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت	۹۷/۷۰	۱۰۳/۴۷	-۰/۷۰۶	۰/۴۸۰

در مورد سؤال نهم، وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان بر حسب جنسیت در مورد فرضیه‌های پژوهش چگونه است؟ نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که Z مشاهده شده در خصوص فرضیه‌های ۱، ۲، ۳ و ۵ در سطح اطمینان ۹۵٪ از مقدار بحرانی جدول بزرگتر است.

بدین معنی که بین نگرش بازنشستگان زن و مرد در خصوص این فرضیه‌ها تفاوت معنادار است، ولی در خصوص فرضیه‌های ۴، ۶، ۷ فرضیه صفر تأیید شد و تفاوت معناداری مشاهده نگردید.

جدول ۳- مقایسه میانگین رتبه بازنشستگان در مورد فرضیه‌های پژوهش برحسب سن فرد (آزمون کروسکال والیس)

شماره فرضیه	شاخص‌ها	میانگین رتبه گروه سنی				Sig	خی دو
		۴۳-۳۶	۴۹-۴۴	۵۵-۵۰	۶۵-۵۶		
۱	وضعیت اقتصادی	۸۹/۳۰	۹۸/۲۲	۱۰۳/۳۷	۱۰۲/۲۷	۰/۵۶۲	۰/۹۰۵
۲	وضعیت روان‌شناختی	۷۵/۱۰	۹۹/۹۹	۱۰۶/۰۱	۷۷/۰۸	۳/۹۴۸	۰/۲۶۷
۳	وضعیت پایگاه اجتماعی	۹۰/۴۰	۱۰۳/۵۴	۹۸/۱۷	۹۷/۷۷	۰/۵۹۹	۰/۸۹۷
۴	وضعیت ایفای نقش در خانواده	۸۶/۰	۱۰۴/۲۱	۹۹/۴۸	۸۵/۸۱	۱/۵۹۳	۰/۶۶۱
۵	وضعیت جسمانی	۶۰/۰	۹۳/۴۷	۱۰۹/۶۵	۱۰۶/۲۳	۶/۱۸۱	۰/۱۰۳
۶	میزان امیدواری نسبت به آینده	۸۹/۳۰	۱۰۳/۲۴	۱۰۲/۰۶	۷۴/۳۵	۳/۱۵۴	۰/۳۶۸
۷	رضایت از زندگی	۷۵/۱۰	۹۷/۳۰	۱۰۳/۲۰	۱۱۵/۶۲	۲/۳۶۷	۰/۵۰
۸	میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت	۵۷/۱۰	۹۹/۸۴	۹۸/۹۶	۱۳۲/۳۱	۶/۸۴۶	۰/۰۷۷

در مورد سؤال دهم، وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان اصفهان برحسب سنین مختلف در مورد شاخص‌های پژوهش چگونه است؟ جدول ۳ نشان می‌دهد که Z مشاهده شده از Z بحرانی جدول در سطح اطمینان ۹۵٪ کوچکتر است و بین میانگین رتبه آنها تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود.

جدول ۴- مقایسه میانگین رتبه بازنشستگان در مورد فرضیه‌های پژوهش بر حسب میزان تحصیلات (آزمون کروسکال والیس)

شماره فرضیه	شاخص‌ها	میانگین رتبه میزان تحصیلات	مختص دو	Sig
۱	وضعیت اقتصادی	۱۳۴/۰۷ ۱۵۶/۶۷	ششم ابتدایی سوم راهنمایی دبلم متوسطه فوق دبلیلم لیسانس فوق لیسانس دکتری	۰/۰۰۲ ۲۱/۴۱۹
۲	وضعیت روان‌شناختی	۷۲/۳۳ ۷۶/۳۳	۹۰/۰۵ ۸۷/۰۸	۰/۰۸۴ ۱۱/۰۶۷
۳	وضعیت پایگاه اجتماعی	۵۶/۵۰ ۱۱۸/۸۶	۱۰۵/۲۱ ۱۰۰/۵۰	۰/۸۱۹ ۲/۹۱۷
۴	وضعیت ایفای نقش در خانواده	۸۵/۸۳ ۷۴/۲۹	۹۹/۳۳ ۹۱/۳۰	۰/۰۶۵ ۱۱/۸۸۰
۵	وضعیت جسمانی	۳۷/۵۰ ۷۶/۹۳	۸۸/۷۰ ۸۲/۵۸	۰/۰۰۵ ۱۸/۵۱۵
۶	میزان امیدواری نسبت به آینده	۸۸/۵۰ ۶۹/۵۰	۹۲/۸۸ ۹۲/۴۲	۰/۱۸۶ ۸/۷۸۶
۷	میزان رضایت از زندگی	۷۹/۱۷ ۱۰۲/۰۷	۸۷/۳۹ ۸۷/۲۵	۰/۱۲۵ ۹/۹۸۴
۸	میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت	۱۹۲/۶۷ ۱۲۵/۱۴	۹۷/۷۰ ۱۶۲/۹۲	۰/۰۰۱ ۲۱/۵۴۵

در مورد سؤال یازدهم، وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش استان برحسب میزان تحصیلات در مورد شاخص‌های پژوهش چگونه است؟ جدول ۴ نشان می‌دهد که Z مشاهده شده در مورد فرضیه‌های ۲، ۳، ۴، ۶ و ۷ از Z بحرانی جدول در سطح اطمینان ۹۵٪ کوچکتر است و بین میانگین رتبه آنها تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود. ولی در مورد فرضیه‌های ۱، ۵ و ۸ تفاوت معنادار بوده است.

جدول ۵- مقایسه میانگین رتبه بازنشستگان در مورد فرضیه‌های پژوهش برحسب سمت فرد (آزمون کروسکال والیس)

شماره فرضیه	شاخص‌ها	میانگین رتبه سمت			Sig	خی‌دو
		آموزشی	اداری	خدماتی		
۱	وضعیت اقتصادی	۹۴/۵۰	۱۰۹/۵۰	۱۵۲/۳۹	۰/۰۰۱	۱۳/۶۴۶
۲	وضعیت روان‌شناختی	۱۰۱/۰۴	۱۰۱/۶۷	۹۲/۱۸	۰/۸۵۳	۰/۳۱۸
۳	وضعیت پایگاه اجتماعی	۹۹/۷۱	۱۰۸/۶۷	۹۴/۳۹	۱۲/۰۱۷	۰/۷۲۳
۴	وضعیت ایفای نقش در خانواده	۹۴/۶۶	۱۰۷/۱۷	۱۵۴/۸۲	۰/۰۰۱	۱۴/۴۲۰
۵	وضعیت جسمی	۹۹/۶۸	۱۲۶/۸۵	۶۱/۰۰	۰/۰۰۲	۰/۶۹۷
۶	میزان امیدواری نسبت به آینده	۱۰۰/۵۲	۹۸/۷۵	۱۰۳/۵۴	۰/۹۶۹	۰/۰۶۳
۷	میزان رضایت از زندگی	۱۰۲/۹۵	۹۱/۸۷	۸۸/۵۰	۰/۴۷۴	۱/۴۹۲
۸	میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت	۱۰۲/۵۱	۷۵/۴۸	۱۲۴/۰۴	۰/۰۲۱	۷/۷۱۹

در مورد سؤال دوازدهم، وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش برحسب سمت فرد در زمان بازنشستگی در مورد شاخص‌های پژوهش چگونه است؟ این جدول نشان می‌دهد که Z مشاهده شده در مورد فرضیه‌های ۲، ۳، ۶ و ۷ از Z بحرانی جدول در سطح اطمینان ۹۵٪ کوچکتر است و بین میانگین رتبه آنها تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود. در مورد فرضیه‌های ۱، ۴، ۵، ۸، Z مشاهده شده از Z بحرانی جدول با احتمال ۵٪ خطا بزرگتر است و بین میانگین رتبه آنها تفاوت معنادار مشاهده شد.

جدول ۶- مقایسه میانگین رتبهٔ بازنشستگان برحسب دورهٔ تحصیلی یا محل اشتغال (آزمون کروسکال والیس)

شمارهٔ فرضیه	شاخص‌ها	میانگین رتبهٔ دورهٔ تحصیلی یا محل اشتغال	میانگین رتبهٔ دانشگاهی	متوسط	ابتدایی	متوسط	پیش‌دانشگاهی	کارآزاداری	کارخدمانی	ترتیب معلم	مرکز آموزش	مختص دو	Stig
۱	وضعیت اقتصادی	۱۰۹/۳۳	۱۰۱/۷۱	۹۷/۶۳	۶۰/۳۸	۹۱/۲۹	۱۲۹/۵۰	۵۳/۷۵	۱۳۹/۰	۷/۶۱۳	۰/۳۶۸		
۲	وضعیت روان‌شناختی	۹۵/۶۶	۱۰۰/۸۹	۱۰۶/۹۱	۹۶/۷۵	۱۰۸/۰۸	۱۲۶/۰۰	۷۶/۰	۶۰/۰	۳/۰۷۶	۰/۸۷۸		
۳	وضعیت پایگاه اجتماعی	۹۴/۴۷	۱۱۲/۷۶	۹۹/۷۵	۵۹/۱۳	۹۹/۰۸	۱۳۲/۰	۱۲۰/۲۵	۱۵۳/۲۵	۷/۱۵۲	۰/۴۱۳		
۴	وضعیت ابعادی نقش در خانواده	۱۰۲/۸۷	۱۰۵/۳۰	۹۹/۵۳	۱۲۰/۸۸	۸۳/۴۶	۲۱/۵۰	۱۱۶/۲۵	۲۳/۰	۷/۶۹۰	۰/۳۶۱		
۵	وضعیت جسمانی	۷۷/۳۶	۱۰۷/۱۱	۱۱۵/۹۷	۱۱۸/۲۵	۱۴۲/۵۴	۲۲/۰	۱۷۷/۷۵	۶۳/۰	۳۰/۲۳۴	۰/۰۰۰		
۶	میزان امیدواری نسبت به آینده	۹۹/۸۶	۱۰۱/۰۵	۱۰۵/۲۴	۸۷/۱۳	۹۰/۸۸	۱۳۵/۵۰	۶۷/۷۵	۷۱/۰	۲/۵۱۶	۰/۹۲۶		
۷	میزان رضایت از زندگی	۸۶/۹۲	۱۰۸/۴۲	۱۱۱/۲۹	۱۰۵/۱۳	۱۰۲/۰	۱۷۸/۰	۱۱۴/۷۵	۶۲/۰	۱۰/۱۰۷	۰/۸۸۳		
۸	میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت	۱۰۷/۵۰	۱۰۱/۷۷	۹۱/۹۰	۱۱۳/۰	۹۴/۹۲	۱۳۴/۰	۳۸/۰	۱۱۶/۵۰	۵/۶۱۸	۰/۵۸۵		

در مورد سؤال سیزدهم، وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش برحسب دورهٔ تحصیلی یا محل اشتغال فرد در زمان بازنشستگی در مورد شاخص‌های پژوهش چگونه است؟ از نتایج جدول ۶ استنباط می‌شود که بجز در مورد فرضیهٔ Z، مشاهده شده از Z بحرانی با احتمال ۵ درصد خطا کوچکتر است و بین میانگین رتبهٔ فرضیه‌های دیگر تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود.

جدول ۷- مقایسه میانگین رتبه بازنیستگان بر حسب وضعیت اشتغال پس از بازنیستگی (آزمون کرومکال والیس)

Sig	خروجی	میانگین رتبه وضعیت اشتغال				شاخص‌ها	شماره فرضیه
		سایر	آزاد	اداری	آموزشی		
۰/۳۵۸	۴/۳۷۲	۸۳/۳۳	۱۰۴/۷۱	۸۳/۶۰	۸۳/۳۵	۱۰۴/۷۸	۱ وضعیت اقتصادی
۰/۰۰۵	۱۴/۶۴۹	۴۰/۵۰	۶۷/۰	۶۳/۶۰	۱۰۷/۴۸	۱۰۶/۹۷	۲ وضعیت روان‌شناختی
۰/۶۷۴	۲/۳۳۶	۱۰۱/۰۰	۱۱۶/۸۳	۹۳/۷۵	۸۸/۷۴	۱۰۱/۷۷	۳ پایگاه اجتماعی
۰/۵۰	۳/۳۵۴	۱۰۳/۶۷	۱۱۵/۰	۱۰۹/۱۵	۸۳/۷۰	۱۰۱/۷۴	۴ وضعیت ایفای نقش در خانواده
۰/۰۵۱	۹/۳۵۸	۱۳۹/۰	۱۳۶/۲۱	۱۱۹/۴۵	۱۰۸/۹۱	۹۴/۰۱	۵ وضعیت جسمی
۰/۴۵۹	۳/۶۲۳	۱۱۹/۳۳	۹۵/۲۱	۸۵/۰	۸۵/۶۱	۱۰۴/۳۱	۶ میزان امیدواری نسبت به آینده
۰/۴۳۹	۳/۷۶۶	۸۰/۱۷	۸۹/۹۲	۷۱/۳۵	۱۰۲/۴۳	۱۰۳/۳۹	۷ رضایت از زندگی
۰/۰۰۰	۲۷/۶۶۹	۷۶/۵۰	۶۲/۶۳	۶۰/۵۵	۶۶/۷۶	۱۱۲/۹۱	۸ میزان تجربه، تخصص و مدیریت

۱- شامل تدریس خصوصی در مراکز غیرانتفاعی، دانشگاه یا هرگونه شغلی که به نوعی به آموزش و پرورش مربوط است.

۲- شامل هر کار اداری نظیر کار در قرض‌الحسنه، سیرستی، یا کمک در کمیته امداد و ایتم و...

۳- شامل راننده آژانس، مسافرکشی، مغازه‌داری، امور تولیدی، کشاورزی، دامداری و...

۴- مشاغلی که در حیطه مشاغل گفته شده نیست.

در مورد سؤال چهاردهم، وضعیت بازنشستگان آموزش و پرورش برحسب وضعیت اشتغال فرد پس از بازنشستگی در مورد شاخص‌های پژوهش چگونه است؟ از نتایج جدول ۷ استنباط می‌شود که Z مشاهده شده در مورد فرضیه‌های (۱، ۴، ۶، ۷، ۳ و ۵ از Z بحرانی جدول با ۵٪ خطا کوچکتر است و بین میانگین رتبه آنها تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود. در مورد فرضیه‌های ۲ و ۸ بین Z مشاهده شده و Z بحرانی جدول تفاوت معنادار مشاهده گردید.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نظریه‌ها، نظرات بزرگان و تحقیقات گذشته در رابطه با اهمیت بازنشستگی و تأثیر آن به‌عنوان یک خرده‌نظام بر دیگر نظام‌های اجتماعی، این تحقیق در پی بررسی وضعیت اقتصادی، روان‌شناختی، اجتماعی، جسمی، ایفای نقش بازنشستگان در خانواده، میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت آنها، میزان امیدواری آنها نسبت به آینده و رضایت آنها از زندگی و نیز عوامل جمعیت‌شناختی مؤثر بر آنها با توجه به سه دوره قانون مجلس طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ بوده است.

نتایج به‌دست آمده از جدول ۱ در مورد سؤال اول نشان می‌دهد که بین وضعیت اقتصادی بازنشستگان طی سالهای فوق تفاوت معناداری وجود ندارد. نتیجه این تحقیق با تحقیقات یوسفی (۱۳۷۳)، علویون (۱۳۷۷)، کریمی (۱۳۷۸)، سالاری (۱۳۷۹) همسو می‌باشد.

در مورد سؤال دوم نتایج حاکی از این است که بین وضعیت روان‌شناختی بازنشستگان این سالها تفاوت معناداری مشاهده نگردید، ولی بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ وضعیت روان‌شناختی بدتری داشته‌اند.

در مورد سؤال سوم پژوهش، بین پایگاه اجتماعی بازنشستگان طی این سالها تفاوت معناداری وجود ندارد و آنها وضعیت نسبتاً یکسانی داشته‌اند. ولی بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ از موقعیت اجتماعی پایین‌تری برخوردار بودند. تحقیق حاضر با تحقیقات علویون (۱۳۷۷)، کریمی (۱۳۷۸) همسو، ولی با تحقیق یوسفی (۱۳۷۳) همخوان نیست. نتایج سؤال چهارم حاکی از این است که بین وضعیت ایفای نقش بازنشستگان طی این سالها تفاوت معناداری مشاهده شد. بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ بیشتر به وظایف خود در خانواده پرداخته و تأثیر مثبتی داشته‌اند.

در مورد سؤال پنجم بین وضعیت جسمی بازنشستگان طی این سالها تفاوت معناداری مشاهده نگردید و وضعیت نسبتاً یکسانی داشتند، ولی بازنشستگان سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۳ وضعیت وخیمتری داشتند. این تحقیق با تحقیق سالاری ۱۳۷۹ همخوان است. نتایج به دست آمده در مورد سؤال ششم نشان می داد که بین میزان امیدواری بازنشستگان طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ نسبت به آینده تفاوت معناداری مشاهده نشد ولی بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ امیدواری کمتری نسبت به آینده داشته اند. این تحقیق با بخشی از تحقیق شکرکن و عطاری (۱۳۷۰) و کریمی (۱۳۷۸) همسو بوده است. نتایج تحقیق در مورد سؤال هفتم حاکی از این است که بین میزان رضایت بازنشستگان از زندگی در این سالها تفاوت معناداری مشاهده نشد، ولی بازنشستگان سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۰ از زندگی رضایت کمتری داشته اند و این سؤال تحقیق با تحقیق شکرکن و عطاری (۱۳۷۰) همخوان بوده است. طبق نتایج جدول بین میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت بازنشستگان آموزش و پرورش طی این سالها تفاوت معناداری مشاهده نگردید، ولی بازنشستگان سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸ در مورد شاخص مذکور وضعیت برتری داشته اند. این سؤال تحقیق با تحقیق علویون (۱۳۷۷) و سالاری (۱۳۷۹) همسو می باشد.

در مورد سؤال هشتم نتایج نشان می دهد که بین میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت بازنشستگان آموزش و پرورش طی این سالها تفاوت معناداری مشاهده نگردید. بازنشستگان سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۸ در مورد این شاخص وضعیت بدتری داشتند. این تحقیق با تحقیق علویون (۱۳۷۷) و سالاری (۱۳۷۹) همسو می باشد.

نتایج جدول ۲ در مورد سؤال نهم نشان می دهد که از نظر بازنشستگان مرد و زن فرضیه های ۱، ۲، ۳ و ۵ تفاوت معنادار و فرضیه های ۴، ۶، ۷ و ۸ تفاوت معنادار نبوده است. بازنشستگان مرد و بازنشستگان زن وضعیت ایفای نقش خود در خانواده، میزان امیدواری نسبت به آینده، میزان رضایت خود از زندگی، میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت آنها در سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ را یکسان ارزیابی کردند. در رابطه با سؤال یک بازنشستگان مرد و بازنشستگان زن وضعیت اقتصادی خود را طی این سالها یکسان ارزیابی نکرده و بازنشستگان مرد وضعیت اقتصادی را نسبت به بازنشستگان زن وخیم تر دانستند. در رابطه با سؤال ۲ پژوهش نیز بازنشستگان مرد و بازنشستگان زن وضعیت روان شناختی خود را یکسان ندانسته و بازنشستگان مرد آن را وخیم تر ارزیابی

کردند. در رابطه با سؤال سوم پژوهش بازنشستگان مرد و زن نسبت به موقعیت اجتماعی خود نظرات متفاوتی داشته و زنان از موقعیت اجتماعی پایین‌تری نسبت به مردان برخوردار بوده‌اند. در رابطه با سؤال ۵ پژوهش بازنشستگان مرد وضعیت جسمی بدتری نسبت به بازنشستگان زن داشته‌اند.

در مورد سؤال دهم پژوهش طبق جدول ۳ بین شاخص‌های مورد پژوهش و گروه‌های سنی مختلف تفاوت معناداری مشاهده نشد. گروه‌های سنی مختلف طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ وضعیت‌های اقتصادی، اجتماعی، جسمی، روان‌شناختی، ایفای نقش در خانواده، میزان رضایت از زندگی و امیدواری نسبت به آینده را یکسان ارزیابی کردند.

در مورد سؤال یازدهم نتایج به دست آمده از جدول ۴ نشان داد که از نظر بازنشستگان با تحصیلات مختلف در مورد فرضیه‌های ۲، ۳، ۴، ۶ و ۷ تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی در مورد فرضیه‌های ۱، ۵ و ۸ تفاوت معنادار بوده و بازنشستگان با تحصیلات مختلف وضعیت‌های اقتصادی، جسمی و میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت آنها را یکسان ندانسته‌اند. با مقایسه میانگین رتبه آنها بازنشستگان بی‌سواد وضعیت اقتصادی و میزان استفاده از تجربه خود و بازنشستگان فوق‌لیسانس وضعیت جسمی را حادتر ارزیابی کرده‌اند.

در مورد سؤال دوازدهم براساس جدول ۵ از نظر بازنشستگان برحسب سمت فرد پس از بازنشستگی در مورد وضعیت روان‌شناختی، پایگاه اجتماعی، میزان امیدواری فرد نسبت به آینده، میزان رضایت از زندگی تفاوت معناداری وجود نداشته و آنها را یکسان ارزیابی کردند، ولی وضعیت اقتصادی، جسمی و میزان استفاده از تجربه و تخصص در مدیریت را یکسان ارزیابی نکردند. بازنشستگان از گروه آموزشی میزان رضایت از زندگی را کم، بازنشستگان از گروه اداری وضعیت روان‌شناختی، پایگاه اجتماعی و وضعیت جسمی را بدتر، بازنشستگان از کادر خدماتی میزان امیدواری نسبت به آینده را کم ارزیابی کردند.

در مورد سؤال سیزدهم براساس جدول ۶ از نظر بازنشستگان سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ بر حسب دوره تحصیلی یا محل اشتغال فرد بین وضعیت جسمی تفاوت معنادار مشاهده شد. بازنشستگانی که محل اشتغال آنها مرکز آموزش استثنایی بود وضعیت اقتصادی و موقعیت اجتماعی را بدتر ارزیابی کرده، بازنشستگان مرکز تربیت معلم وضعیت جسمی، بازنشستگان از کادر خدماتی میزان استفاده از تجربه و تخصص،

امیدواری نسبت به آینده، رضایت از زندگی و وضعیت روان‌شناختی را بدتر ارزیابی کردند. بازنشستگان مرکز پیش‌دانشگاهی میزان ایفای نقش خود در خانواده را حادثر ارزیابی کردند.

در مورد سؤال چهاردهم جدول ۷ نشان داد که از نظر بازنشستگان برحسب بیکار بودن یا شاغل بودن پس از بازنشستگی سؤال‌های ۲ و ۸ معنادار مشاهده شد. افراد بیکار میزان استفاده از تجربه، تخصص و مدیریت خود را کم و وضعیت روان‌شناختی را وخیم‌تر ارزیابی کرده‌اند و نیز وضعیت اقتصادی، رضایت از زندگی، موقعیت اجتماعی را پایین دانسته‌اند. بازنشستگانی که پس از بازنشستگی شغل آزاد انتخاب کرده بودند میزان ایفای نقش خود در خانواده را کم و وضعیت جسمی خود را بدتر از بقیه دانستند. بازنشستگانی که مشاغل دیگری را انتخاب کرده بودند میزان امیدواری نسبت به آینده را کمتر دانستند.

پیشنهادها

- همخوانی میزان حقوق و تورم در کشور
- ایجاد شرایط بهتر از نظر خدمات درمانی و بیمه‌های تکمیلی دیگر
- ایجاد تسهیلات و امکانات بیشتر از جمله پرداخت وام برای هزینه‌های ازدواج فرزندان، ادامه تحصیل آنها، تهیه مسکن و...
- رفع تبعیض بین بازنشستگان سنوات مختلف
- ارج نهادن و ایجاد زمینه‌های مناسب برای ارتقای موقعیت اجتماعی بازنشستگان
- برگزاری دوره‌های آموزشی قبل از بازنشستگی برای آماده کردن افراد برای مواجهه شدن با بازنشستگی
- افزایش حقوق با توجه به تورم کشور (با توجه به سؤال اول)
- ایجاد کانون بازنشستگان در سراسر استان و تقویت آنها
- ایجاد مرکز مشاوره یا مرکزی در ادارات شهرستانها برای کمک به بازنشستگان در جهت رفع مشکلات روانی
- ایجاد مکانهای خاص و استفاده از تسهیلات سایر ارگانها برای گذراندن اوقات فراغت
- ترتیب دادن مجامع عمومی، مسافرت زیارتی و... گردشهای علمی، انجمنهای علمی برای افزودن توان علمی و گذراندن اوقات فراغت

- استفاده از تجربه، تخصص بازنشستگان در آموزشگاهها، به خصوص در انجمن‌های اولیا و مربیان که در مدارس تشکیل می‌شود، کمک به کارکنان و معلمان جدیدالاستخدام، در تصمیم‌گیریهای مدیران و سازمان آموزش و پرورش و در ادارات مناطق استان (با توجه به سؤال هشتم).

- کمک به بازنشستگان محقق، مترجم، مؤلف و ایجاد زمینه مناسب برای فعالیت بازنشستگان دیگر و ارائه امکانات آموزشی و علمی به آنها (با توجه به فرضیه ششم).
- فرهنگ‌سازی در زمینه تشویق نسل جوان به احترام بیشتر به بزرگسالان به خصوص بازنشستگان (با توجه به سؤال سوم).

منابع

- اردبیلی، یوسف. (۱۳۷۹)، بازنشستگی، شناخت مسائل و مشکلات بازنشستگان و طریق مشاوره با آنان، تهران، انتشارات کویر، چاپ اول.
- امیدی، عبدالله. (۱۳۷۹)، بررسی وضعیت بهداشت روانی معلمان شهرکاشان ۱۳۷۹ - ۱۳۷۸، طرح پژوهشی شهرستان کاشان.
- برونو، فرانک. فرهنگ توصیفی اصطلاحات روان‌شناسی، ترجمه مهشید یاسایی و فرزانه طاهری، (۱۳۷۰)، تهران، انتشارات طرح نو.
- رضاجویی، ناصر. (۱۳۷۷)، اثرات بازنشستگی و ویژگی اجتماعی، اقتصادی و روانی فرهنگیان بازنشسته استان لرستان طی سالهای ۷۵ - ۷۱، طرح پژوهش.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۰)، درآمدی بر دایرةالمعارف علوم اجتماعی، تهران، مؤسسه کیهان.
- سازمان بازنشستگی کشوری، (۱۳۸۰)، «یک هفتم کل بازنشستگان کشور تحت پوشش صندوق بازنشستگی کشوری هستند»، خبرنامه سازمان بازنشستگی کشوری، شماره ۲۹.
- سالاری، علی. (۱۳۷۹)، مسائل و مشکلات فرهنگیان بازنشسته استان یزد سال تحصیلی ۱۳۷۴، طرح پژوهشی.
- شعاری‌نژاد، علی‌اکبر. (۱۳۶۴)، روان‌شناسی عمومی، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- شکرکن، حسین. یوسف عطاری. (۱۳۷۰)، ارتباط بین اشتغال به کار بعد از بازنشستگی و

خشنودی از زندگی و افسردگی در معلمان آموزش و پرورش در سال ۱۳۷۰ - ۱۳۶۹ استان خوزستان، طرح آموزشی.

علویون، هادی. (۱۳۷۷)، بررسی مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی پیشکسوتان آموزش و پرورش استان زنجان، طرح پژوهشی.

کریمی، حمیدرضا. (۱۳۷۸)، مطالعه وضعیت اقتصادی، اجتماعی و روانی بازنشستگی آموزش و پرورش و مقایسه آن با سازمانهای کشاورزی و مرکز بهداشت در استان مرکزی، طرح پژوهشی. محسنی، منوچهر. (۱۳۷۱)، مقدمات جامعه‌شناسی، تهران، انتشارات دیبا، چاپ نهم.

میرسپاسی، ناصر. (۱۳۷۹)، مدیریت استراتژیک منابع انسانی و روابط کار، تهران، انتشارات میر، چاپ هیجدهم.

میرکمالی، محمد. (۱۳۷۷)، «بهداشت روانی در آموزشگاه»، مدیریت در آموزش و پرورش، انتشارات دفتر بهبود مدیریت، دوره پنجم، تابستان و پاییز ۱۳۷۷، شماره مسلسل ۸ - ۹.

یوسفی، فایق. (۱۳۷۳)، بررسی وضعیت بازنشستگان فرهنگی در ابعاد اقتصادی اجتماعی در استان کردستان، طرح پژوهشی.

CELLA, D.F. (1994). Quality of life: Concepts and definition. *Journal Ain. symptom. Manage*, 9(3), 186-192.

EVANS, D.R. & COP, E W.E. (1989). *Manual for The Quality of life Questionnaire*. North. Tonawanda: Multi-Health system Inc.

پرتال جامع علوم انسانی

وصول: ۸۲/۸/۱۰

پذیرش: ۸۲/۱۱/۲۰